

O troch grošoch

Slovenská ľudová rozprávka Pavla Dobšinského

Kopal raz jeden chudobný človek pri hradskej ceste. A neviem, ako sa stalo, ako nie, dosť na tom, že sám kráľ šiel voľakam po tej ceste a spýtal sa chudobného človeka:

„Povedz že mi ty, dobrý človek, akú máš plácu za túto ťažkú robotu?“

„Nuž, najjasnejší kráľ, ja mám na deň tri groše.“

Začudoval sa kráľ a spýtal sa ho, ako môže z tých troch grošov vyžiť.

„Jaj, Vaša Jasnosť, keby len vyžiť, to by ešte bolo! Ale ja z tých troch grošov prvý vraciam, druhý požičiavam a iba z toho tretieho žijem.“

Kráľ neporozumel. Šúchal si rukou čelo, že si rozhúta, čo by to znamenalo. No nevyhútal nič, a tak sa pekne-krásne priznal, že veru nerozumie, ako by to mohlo byť: z troch grošov i vracat', i požičiavať, i vyžiť.

„Nuž, najjasnejší pane,“ povie chudobný človek, „to je takto: opatrujem si otca, už starého a nevládneho, tomu vraciam, lebo ma vychoval. Ale chovám i malého synčeka: tomu požičiavam, aby mi vrátil, keď ostariem. A z tretieho groša sám žijem.“

„No dobre, keď je tak,“ zaradoval sa kráľ. „Vidíš, môj drahý, ja mám dvanástich radcov, a čím väčšiu plácu im dávam, tým väčšmi sa ponosujú, že z toho nemôžu vyžiť. Teraz im zahádam hádanku, čo si mi povedal. Ale ak by sa ťa prišli spytovať, nevyjav im, čo znamená, pokým len neuvidíš môj obraz.“

Ako to povedal, daroval sedliakovi za hrst' dukátov a vrátil sa domov.

Len čo došiel, dal si zavolať tých dvanástich radcov.

„Vy,“ hovorí, „čo sa neviete uživiť z toľkých peňazí! Je tu v krajine človek, ktorý má na deň len tri groše, a ešte aj z tých prvý vracia, druhý požičiava a iba z toho tretieho žije – a predsa statočne vyžije. Keď ste takí múdri, vyložte mi, ako tomu treba rozumieť. Ak mi to do pozajtrajška nepoviete, dám vás všetkých z krajiny vyhnať, aby ste mi aspoň chlieb nadarmo nejedli.“

Pobrali sa slávni radcovia s ovesenými nosmi. Radia sa, čo a ako by to bolo. Každý chcel byť najmúdrejší, ale rozum prostého človeka veru nikto z nich nedostihol. Minul sa deň, miňal sa i druhý. Na tretie ráno sa už mali postaviť pred kráľa, a oni ešte vždy neprišli tej záhade na koreň. Naveľa-naveľa im voľakto pošepol, kde by našli toho chudobného človeka, že im on najskôr pomôže. I vyhľadali ho a dostavili sa všetci k nemu. Prosbou i hrozbou, zle-nedobre doňho dotierali, aby im vyjavil, ako je to s tými troma grošmi. Ale on sa veru nezľakol. Povedal im o kráľovom zákaze a že iba tak by mohla byť z tej raži múka, ak by mu ukázali kráľov obraz.

„Kdeže ti my neboráci ukážeme kráľov obraz!“ vravia radcovia. „Veď kráľ na naše slovo k tebe nepríde a ty zas nesmieš pred neho. Daj sa nakriatnuť nejako inak.“

„No keď už ani to neviete, tak z tej múky chlieb nebude!“

Sľubovali mu všetko možné. Vraj mu navláčia peňazí, aby aj bez kráľovej milosti mal z čoho žiť, len nech im vyjaví tú hádanku. Ale on nič! Iba keď už naozaj nosili peniaze na hrbu a on sa už dosť navysmieval, že si takí múdri páni nevedia rady, až vtedy vytiahol z vrečka jeden z tých dukátov, čo mu podaroval kráľ, a vraví:

„No pozrite, to je kráľov obraz, on sám mi ho podaroval. Nemám sa teda čo obávať, že by som prestúpil zákaz. A tak vám tú hádanku vyjavím!“

A vyjavil im ju.

Na tretí deň sa už radcovia ľahko rozprávali s kráľom, keď im chudobný človek požičal rozumu. Ale aj kráľ hneď zavoňal, čo je vo veci. Dal si zavolať toho chudobného človeka a vraví mu:

„Povedz že mi, ako je to, že si sa ty, statočný človek, previnil proti môjmu kráľovskému zákazu.“

„Neprevinil som sa, najjasnejší kráľ. Mlčal som ako kameň, až kým som nezočil váš spravodlivý obraz. Tu ho mám ešte aj teraz, vy sám ste mi ho darovali.“ – A vytiahol dukát s kráľovským obrazom. Rozpovedal mu všetko o tých dvanástich, ako hrozili i prosili, aj ako ho obdarúvali, aj ako sa im on vysmial.

„No,“ vraví na to kráľ, „keď si ty taký múdry, že máš viac rozumu ako moji dvanásti radcovia, nebudeš ty viac priekopy kopať, ale budeš ako veľký pán v mojom dvore prebývať a vedľa mňa v rade zasadať.“

„A vy?“ to zasa riekol radcom. „Či sa nehanbíte? Čo mám teraz s vami urobiť? Vám nielenže plat nepovýšim, ale vám ešte aj z toho utiahnem, čo máte!“

Neprišli tí viac unúvať kráľa o plácu.